



رضا میرزاده

یادبود

زنده یاد استاد محمود فرشچیان، یکی از بزرگ ترین هنرمندان دوران معاصر بود؛ هنرمندی پرتalان و پیکار که در طول زندگی به یک قرن زندگی، آثار ماندگاری را خلق کرد. استاد فرشچیان با بهره گیری از آموزه های هنر مدین جهان و تلفیق آن با هنر ایرانی و مفاهیم شیعی، و با عشق و ارادتی که به خاندان عصمت و طهارت^ع داشت، هنر تصویرگری را به عرصه روانگری اهل بیت^ع وارد کرد. آثار ایشان، در کنار کتیبه های ترجیع بند محشتمش کاشانی و اشعار دیگر شاعران آیینی، دل های عاشقان اهل بیت^ع را بیش از پیش به آموزه های معنوی مکتب تشیع پیوند زد. استاد فرشچیان با خلق دو اثر جاودان در طراحی ضریح مطهر امام رضا^ع و امام حسین^ع، نام خود را در شمار خادمان و واقفان ائمه معصومین^ع ماندگار کرد. البته ایشان این ارادت را به شیوه ای دیگر نیز ابراز کرد. در حرم مطهر رضوی و در گنجینه آثار موجود در موزه حرم، تالاری به نام استاد فرشچیان ایجاد شده که در آن، تعدادی از آثار ماندگار شیعی و مذهبی وی در معرض نمایش عموم قرار گرفته است. این مجموعه شامل هجده اثر نفیس هنری است، هفده اثر با داستان و قلم استاد فرشچیان خلق شده و یک اثر نیز از گنجینه خانوادگی ایشان در بخشی از موزه قرآن حرم مطهر نگهداری می شود. از میان این تابلوهای نفیس، برخی برای عموم شهرت بیشتری دارند و برخی دیگر کمتر شناخته شده اند؛ موضوعی که ریشه در پیکار بودن و سال ها فعالیت مستمر استاد فرشچیان در عرصه خلق آثار هنری دارد. آن گونه که از شاگردان ایشان نقل شده، استاد ارادت خاصی به امام رضا^ع داشته و در خلق آثار مذهبی، همواره با وضو و توسل به اهل بیت^ع کار می کرده است. میز کار خود را روی قیله قرار می داد و هرگاه احساس می کرد گریه در کار وجود دارد، دو رکعت نماز می خواند و توسلی می جست تا گره از کار گشوده شود. وجود او از آثار خلق شده توسط استاد فرشچیان با الهام از آیات قرآن و روایات ترسیم شده اند و به همین دلیل، توانسته اند ارتباطی عمیق و معنوی با مخاطبان برقرار کنند. پیکر استاد فرشچیان که در روز ۱۸ مردادماه دار فانی را وداع گفته است، با حضور وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و جمعی از هنرمندان و مردم اصفهان، عصر امروز در اصفهان تشییع و بنا به وصیت او، در آرامگاه صائب تبریزی به خاک سپرده می شود. به این بهانه، نگاهی داریم به آثار موجود در تالار استاد فرشچیان در موزه حرم مطهر رضوی.

ستایش پروردگار



محمود فرشچیان تابلوی «ستایش پروردگار» را در سال ۱۳۴۰ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و با ابعاد ۸۰ در ۱۰۰ سانتی متر کشید و در سال ۱۳۹۱ به موزه اهدا کرد. استاد در این اثر، جمع زیادی از مخلوقات اعم از انسان و جن و فرشته و حیوانات مختلف را در حال ستایش پروردگار هنرمندانه به تصویر می کشد.

او در «ستایش پروردگار» نوری را به تصویر می کشد که در نقطه فوانی وجود دارد که جهت حرکت مخلوقات به سمت آن جریان دارد که گویی همه مخلوقات دستان خود را به سوی آن منبع نور دراز کرده اند. از منظر او این تصویر تجلی بصری آیه شریفه «يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ» است که با تعبیر گوناگون در قرآن کریم آمده است.

پنجمین روز آفرینش

استاد فرشچیان تابلوی «پنجمین روز آفرینش» را در سال ۱۳۵۲ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و با ابعاد ۸۰ در ۱۰۰ سانتی متر ترسیم می کند. این اثر از نخستین آثار اوست که در سال ۱۳۶۹ به موزه حرم مطهر اهدا شد. استاد این اثر را مبتنی بر آیات قرآن کریم درباره مراحل شش گانه آفرینش جهان خلق می کند که به پنجمین روز خلقت، یعنی خلقت پرندگان و آبران اشاره دارد. در مرکز این تابلو، نوری وجود دارد که مخلوقات روز پنجم، در اطراف آن حرکت می کنند.

اولین پیام

فرشچیان در سال ۱۳۷۹ تابلوی «اولین پیام» را با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۶۱٫۲ در ۸۸٫۵ سانتی متر به اجرا می رساند و در همان سال به آستان قدس رضوی اهدا می کند. استاد در این تابلو، بعثت پیامبر رحمت، حضرت محمد ^ص، در غار حرا را ترسیم می کند. او در اثرش نوری از دستان پیامبر در بیرون از فضای غار را ترسیم می کند که ادامه نام مبارک «محمد» است. استاد با کشیدن چهره پیامبر^ص در هاله ای از نور مخاطب را تحت تأثیر قرار می دهد.



معراج

«حرکت پیامبر به سوی نورالهی با همراهی سایر مخلوقات» را استاد فرشچیان با رنگ آبی در اثری به نام «معراج» به زیبایی به تصویر می کشد. این تابلو نمایی از معراج پیامبر^ص را ترسیم کرده و ایشان را سوار بر اسب براق به نمایش می گذارد. او «معراج» را در ۱۳۹۲ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۸۰ در ۱۰۰ سانتی متر ترسیم و در سال ۱۳۹۳ به موزه اهدا می کند.



آستان چهارم

«آستان چهارم» از آثار تأثیر گذار استاد فرشچیان است که در این اثر، تعدادی از ملائک را در حال تسبیح خداوند، هنرمندانه و خلاقانه به تصویر می کشد. او این تابلو را در سال ۱۳۹۴ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۱۲۳ در ۱۴۳ سانتی متر ترسیم و در همان سال به موزه آستان قدس رضوی اهدا می کند.

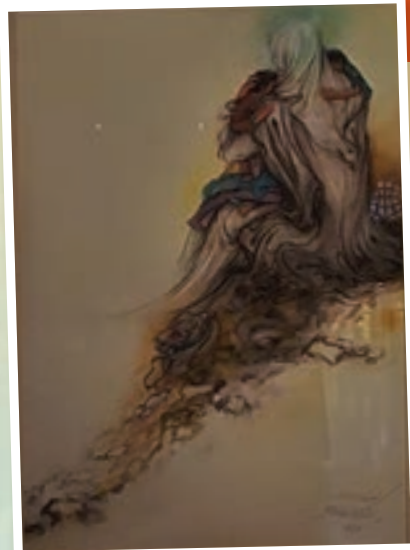


آستان چهارم

تابلو «پناه» از دیگر آثار استاد فرشچیان داستانی متفاوت دارد. این اثر، تنها اثر موجود در تالار اوست که در کنار تاریخ شمسی، تاریخ قمری نیز با اضمای استاد نقش بسته و بر این اساس، یکی از آثاری است که در شب قدر و شب شهادت امیر مؤمنان علی^ع رقم خورده است.

استاد فرشچیان در حاشیه این تابلو نوشته است، «در نهایت اخلاص ساخته شد، بیست و یکم رمضان المبارک ۱۳۹۷، این تابلو بر خلاف بسیاری از تابلوهای استاد که از تنوع رنگ فراوانی در زمینه برخوردار است، زمینه ای ساده دارد و نقاش بنا داشته که در آن، سادگی امیر مؤمنان^ع را به تصویر بکشد.

او اسیر مؤمنان^ع را در نقطه اوج اثرش قرار داده و کودکانی را که به ایشان پناه آورده اند به زیبایی ترسیم کرده است. «پناه» در سال ۱۳۵۶ با تکنیک آکرلیک روی مقوا، در ابعاد ۵۰ در ۷۲ سانتی متر ترسیم و در سال ۱۳۷۱ به موزه اهدا شده است.



کوثر

تابلوی «کوثر» از آثار استاد است که نشان از سوره مبارکه کوثر و نمثال مبارک حضرت زهرا^ع دارد. او در این اثر نام حضرت زهرا^ع را با نوری پیوند می زند که به نام حضرت علی^ع خیم می شود.

او در فضای بایینی اثرش افراد زیادی را می کشد که تلاش می کنند خود را به آن منبع نور برسانند. افرادی که شعاعی از نور نصیب آن ها شده، گویا هدایت شدگان هستند.

اثر کوثر، در سال ۱۳۸۶ توسط این هنرمند اصفهانی با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۸۰ در ۱۰۰ سانتی متر ترسیم و سه سال بعد به موزه اهدا می شود.



پرچمدار حق

تابلوی «پرچمدار حق» از دیگر آثار استاد فرشچیان درباره قیام عاشورا است. او در این اثرش اسبی را به تصویر می کشد که در غیاب یاران و همراهان، پرچم سبز برافراشته ای را نگه داشته و نگذاشته این پرچم بر زمین بيفتد.

این هنرمند فقید این اثر را در سال ۱۳۸۹ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۷۱ در ۱۰۰ سانتی متر می کشد و در سال ۱۳۹۰ اهدا می کند.



هدیه عشق

تابلوی «هدیه عشق» از آثار تأثیرگذار عاشورایی استاد فرشچیان است که در آن به شهادت علی اصغر^ع طفل شیرخواره سیدالشهدا^ع می پردازد. او در اثرش از رنگ های ساده بهره می گرفته و با پیوند راه به شدت متأثر جلوه هایی از روزه های روز عاشورا را یادآوری کند. فرشچیان طفل در دستان سیدالشهدا^ع را به گونه ای می کشد که گویان حضرت، هدیه ای را به درگاه الهی تقدیم می کند. استاد «هدیه عشق» را در سال ۱۳۸۱ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و با ابعاد ۷۲ در ۹۵ سانتی متر ترسیم و در سال ۱۳۸۲ به موزه اهدا می کند.

نگاهی به آثار ماندگار زنده یاد محمود فرشچیان در موزه حرم مطهر رضوی

جلوه های آسمانی در آستان رضا (ع)

عوش بر زمین

تابلوی «عوش بر زمین» از دیگر آثار عاشورایی استاد فرشچیان است که لحظات پس از شهادت غریبانه سیدالشهدا^ع را به مخاطبش یادآوری می کند. این اثر یادآور روایاتی است که بیان می کند آسمان هاهم در شهادت امام حسین^ع گریه کرده و به تعبیری، عرش الهی در این مصیبت بزرگ به زمین آمده است. تصویر خلق عرش استاد در این اثر نشان دهنده حس معنوی و روحانی است که در آن حضور خداوند احساس می شود. او «عوش بر زمین» را در سال ۱۳۹۵ با تکنیک آکرلیک روی مقوا اجرا و در سال ۱۳۹۶ اهدا می کند.



عصر عاشورا

«عصر عاشورا»، مشهورترین اثر استاد فرشچیان در ترسیم واقعه عاشورا است. رنگ های ساده زمینه اثر در کنار طراحی خاصی که از اهل بیت^ع در کنار اسب سیدالشهدا^ع ثبت شده، جلوه ای از واقعه عاشورا پس از شهادت امام حسین^ع است. تابلویی که به یکی از نمادهای روز عاشورا مبدل شده است. در این طرح، اسب سیدالشهدا^ع شهادت آن حضرت را به اهل بیت^ع خبر می دهد. فرشچیان «عصر عاشورا» را در سال ۱۳۵۵ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۷۳ در ۹۸ سانتی متر می کشد و در سال ۱۳۶۹ به موزه حرم مطهر اهدا می کند که به عبارتی اولین اثر استاد در موزه حرم مطهر رضوی است.



شام غریبان

«شام غریبان» از جمله آثار عاشورایی استاد فرشچیان است که در آن، مصائب اهل بیت^ع پس از شهادت آن حضرت ترسیم شده است. تابلویی سرشار از رنگ که شاید بیانگر آن جمله حضرت زینب^ع درباره واقعه عاشورا باشد که فرمود «مارایت الا جمیلا» او در این اثر در اوج زیبایی و چشم نوازی، غم و اندوه خانواده سیدالشهدا^ع پس از شهادت ایشان را ترسیم کرده است. این هنرمند «شام غریبان» را در سال ۱۳۹۴ با تکنیک آکرلیک روی مقوا در ابعاد ۱۲۳ در ۱۴۳ سانتی متر ترسیم و در همان سال به موزه اهدا می کند.



ضامن آهو

استاد به خاطر علاقه اش به حضرت رضا^ع، تابلوی «ضامن آهو» را در سال ۱۳۸۸ با تکنیک آکرلیک می کشد و یک سال بعد به موزه اهدا می کند. این تابلو، از جمله آثار است که به صورت خاص درباره حضرت رضا^ع و موضوع ضامن آهو ترسیم شده است. فرشچیان در این اثرش با رنگ بندی بدیع و خارق العاده ای، روایتی را در دل خود جای داده است. او پیش از این، تابلوی دیگری با نام «ضامن آهو» نیز توسط استاد فرشچیان ترسیم کرده که در آن، چهره حضرت رضا^ع با وضوح بیشتری نمایش داده شده است. این تابلو در موزه سعدآباد قرار دارد.



امتحان سخت

«امتحان سخت» نام اثر دیگری از استاد فرشچیان است که در سال ۱۳۸۵ با تکنیک آکرلیک روی مقوا ترسیم شد و سه سال بعد به موزه اهدا می شود. او در این تابلو، روایتی از دستور خداوند به ابراهیم خلیل^ع در قربانی کردن فرزندش اسماعیل را به تصویر کشیده است. در این اثر حرکت دست ابراهیم^ع نشان دهنده تصمیم قاطع در برابر اجرای دستور پروردگار است و او با این حرکت دست، پلیدی ها را در پس هاله ای از نور کنار می زند که نشان می دهد در پس اطاعت پروردگار، نور و روشنایی برای او ایجاد می شود.



یارب

محمود فرشچیان تابلوی «یارب» را در سال ۱۳۷۳ با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۳۸ در ۵۰ سانتی متر ترسیم و در سال ۱۳۷۲ اهدا می کند. این اثر گونه ای از نیایش در دعا را ترسیم کرده است که استاد آن را از ظلمت به سمت نور هدایت می کند. استاد در اثرش دستانی را می کشد که به سمت آسمان دراز شده و در روشنایی نور الهی قرار گرفته است اما حاشیه این دست، در ظلمت و تاریکی قرار دارد.



نیایش

استاد در سال ۷۶ تابلوی «نیایش» را با تکنیک آکرلیک روی مقوا و در ابعاد ۵۶ در ۸۲ سانتی متر ترسیم می کند و در سال ۱۳۷۷ به موزه اهدا می کند. در این تابلو نیز گونه دیگری از نیایش ترسیم شده است و تفاوت آن با تابلو «یارب» در این است که در آن، به جای دست، قامت فرد نیایش کننده ترسیم شده است. در این اثر حرکت به سمت نور و روشنایی چهره دیده می شود که نشان از حرکت شخص دعا کننده از ظلمت به سمت روشنایی دارد.



توسل

تابلوی «توسل» از متفاوت ترین آثار محمود فرشچیان است. استاد در این اثر که با طرحی از چهره خودش و در نگاه به گنبد حرم مطهر رضوی ترسیم کرده، اوج ارادتش به امام رضا^ع را به نمایش می گذارد. او در حاشیه اثرش، این گونه نوشته است، «با امید به لطف و عنایت پروردگار توانا و یا توسل به حضرت علی بن موسی الرضا^ع، برای شفای همه بیماران جهان طرح گردید. آمین یا رب العالمین» و در حاشیه اثر نیز این گونه نوشته است، «یا امام رضا^ع ای مولای من، شاگرد ناتوانم و استاد من تویی، دستم بگیر و نقش مرا جاودانه ساز» «توسل» تنها اثر او در این تالار است که با تکنیک مداد و آبرنگ روی مقوا و در ابعاد ۵۷ در ۵۷ سانتی متر در مشهد ترسیم شده است. بر اساس اسناد تاریخ موجود در این اثر استاد فرشچیان این تابلو را در سوم اسفندماه ۱۳۷۶ و در زمانی اجرا کرده است.



که مراحل نصب ضریح وزین و سیمین» حرم مطهر توسط او طراحی شده و در حال اجرا بوده است.

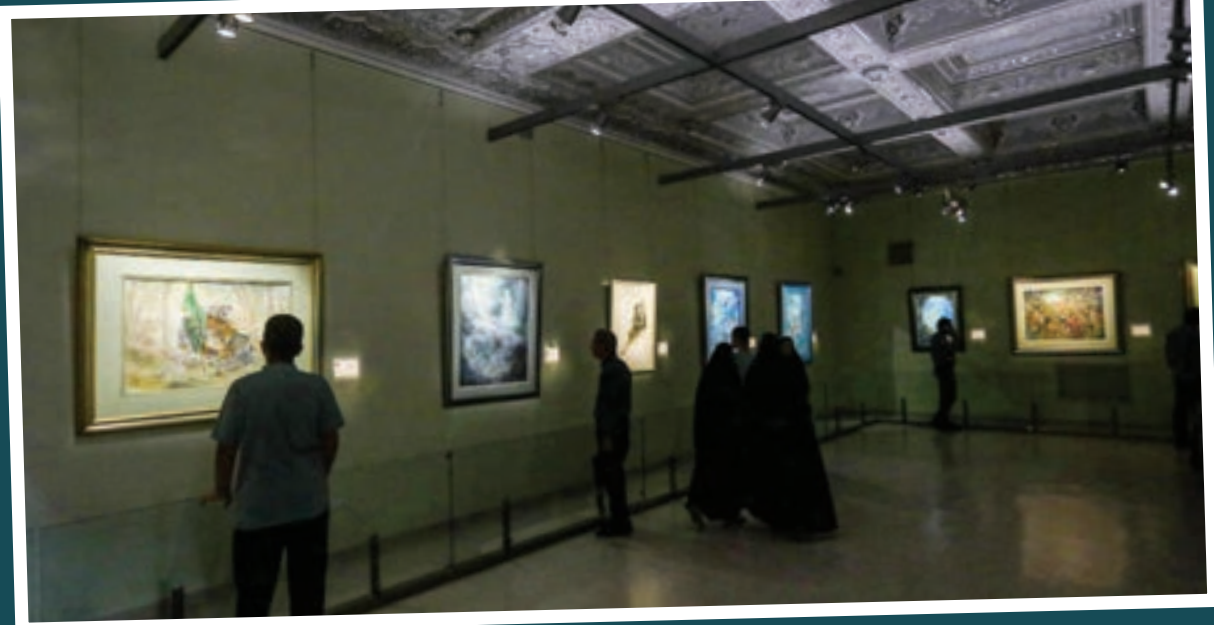


خمسۀ آل طیبہ

«خمسۀ آل طیبہ» تنها تابلوی تالار استاد فرشچیان است که اثر هنری او نیست، بلکه از جمله میراث خانوادگی استاد است که در سال ۱۳۶۹ به موزه اهدا شده است. او در اثرش، نقشی از حدیث شریف کسا را یادآوری می کند که در کنار کسای پیامبر رحمت جمع می شوند و از این جمع به «پنج تن آل عبا» یا «خمسۀ ستم» تعبیر می شود. این هنرمند اثرش با تکنیک آبرنگ روی کاغذ و در ابعاد ۲۵ در ۲۵ سانتی متر ترسیم کرده است.

رئیس اداره گنجینه های موزه آستان قدس رضوی:

نورپردازی آثار موزه با نظارت مستقیم استاد فرشچیان بود



در یک تالار اختصاصی به نمایش درآید و این مکان نیز در محل طبقه هفتم موزه قرآن معین شد. آخرین تابلوی اهدایی استاد با نام، عرش بر زمین، نیز توسط شهید آیت^ع، رئیس، تولیت وقت آستان قدس رضوی، در سال ۱۳۹۶ در این تالار رونمایی شد. استاد هر زمان به حرم مطهر مشرف می شدند، از تالار بازدید می کردند. وی تأکید کرد: ترتیب چیدمان آثار در تالار، به صورت موضوعی بوده و استاد فرشچیان نیز نسبت به این ترتیب نکته خاصی مطرح نکرد. اما در راستای نمایش و حفظ این آثار، اقداماتی صورت گرفته است.

برای نمونه، موضوع نورپردازی آثار که با نظارت مستقیم استاد فرشچیان انجام شد که با توجه به کیفیت کار نورپردازی، بر عمر و ماندگاری این آثار می افزاید. همچنین، درباره تهیه مطبوع و نصب هواسازهای استاندارد نیز اقدام شده تا دما و رطوبت تالار به صورت استاندارد کنترل شود.

رئیس اداره گنجینه های موزه آستان قدس رضوی درباره سابقه ایجاد تالار مجزا برای نمایش آثار استاد فرشچیان در موزه حرم مطهر رضوی گفت: زنده یاد استاد محمود فرشچیان، یکی از بزرگ ترین هنرمندان و نگارگران این مرز و بوم بود و به سبب ارادتی که به امام رضا^ع داشت، تعدادی از آثار متعلق به خود را به موزه آستان قدس رضوی اهدا کرد. اولین اثر اهدایی استاد فرشچیان، تابلوی مشهور، «عصر عاشورا» است که در سال ۱۳۶۹ به موزه اهدا شد. عبدالحسین ملک جعفریان افزود: نباید از یاد ببریم که ما حاصل هنر استاد فرشچیان، در طراحی پنجمین ضریح مطهر امام رضا^ع، رقم خورده است. اما در باره آثار اهدایی استاد فرشچیان، این آثار در ابتدا به صورت مشترک با آثار دیگر هنرمندان در گنجینه هنرهای تجسمی در محل موزه مرکزی نگهداری می شد.

سال ۱۳۸۹ با توجه به زیاد شدن آثار اهدایی استاد، مسئولان موزه تصمیم گرفتند این آثار